

Dagboek potvis

door
Kees Moeliker

In de vroege ochtend van donderdag 12 januari 1995 spoelden drie potvissen (*Physeter macrocephalus*) aan op 'het stille strand' tussen Kijkduin en het zuidelijke havenhoofd van Scheveningen. Samen met deze drie overschrijdt het totale aantal sinds november 1994 op Noordzeekusten gestrande potvissen de twintig. Een droevig hoog aantal. Het Natuurmuseum Rotterdam stond vooraan in de rij en verwierf één van de drie Scheveningse exemplaren voor de collectie. Kees Moeliker was van begin tot eind bij de berging van de 'Rotterdamse' potvis aanwezig. Hij legde het kleurrijke gebeuren op dia vast en hield het hieronder afgedrukte dagboek bij.

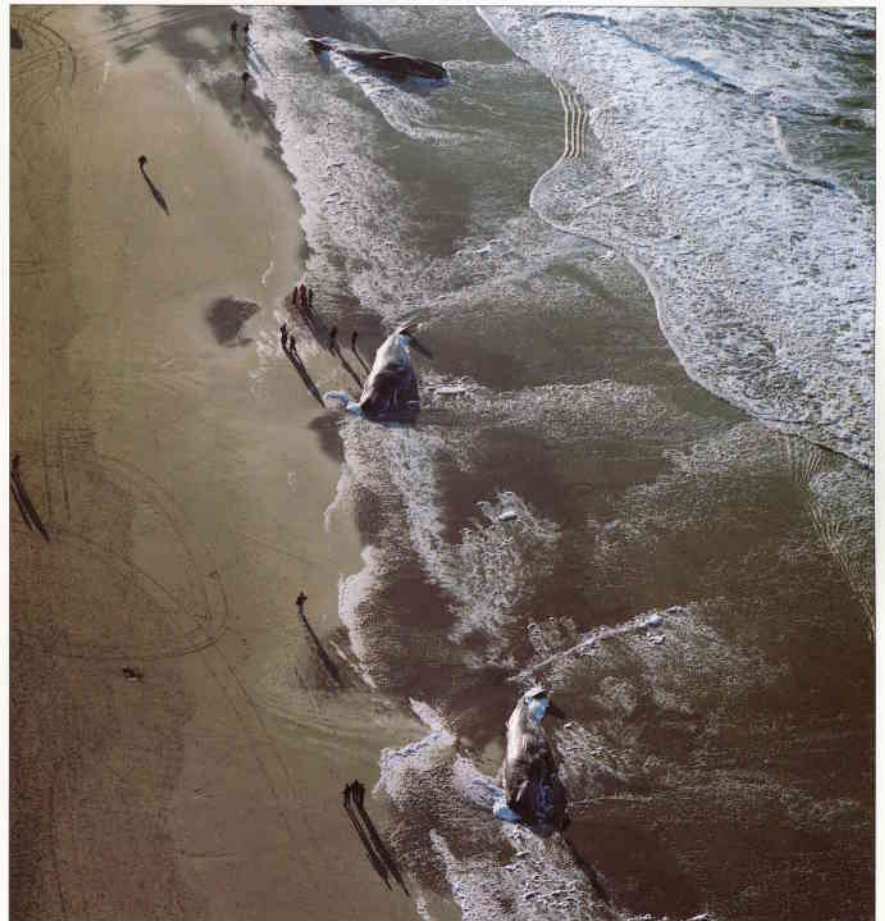
Donderdag 12 januari 1995

Het lijkt een dag als vele anderen in het museum. Ben nog niet achter m'n bureau vandaan geweest. Maar schijn bedriegt. Om 13.30 uur belt Erwin Kompanje. Hij is kortaf: 'Heb je het nieuws gehoord, er liggen drie potvissen op Scheveningen, ik ga snel kijken, dit is onze kans'. Snelle actie is gewenst. Jelle Reumer vergadert in de torenkamer. Ik citeer Kompanje ('Er liggen drie Potvissen op Scheveningen') op een kladje dat ik bij onze directeur onder z'n neus schuif. 'Je meent het!' is zijn reactie. Z'n vergadering komt niet aan de rondvraag toe.

Gebogen boven plattegronden van de villa en de nieuwbouw meten Jelle, Anton Groeneweg en ik of we ergens plaats hebben voor een 15 meter lang skelet. Het moet lukken. Het besluit om een potvis voor het NMR te verwerven valt om 14.00 uur. Jelle belt het Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden om een exemplaar te claimen. Plaatsvervangend hoofd Vertebraten René Dekker zal in overleg treden met de directie. Van René krijgen we de exacte strandingslocatie door: tussen Kijkduin en Scheveningen (strandpalen 103 en 104) bij de duinovergang

aan het eindpunt van tramlijn 12 aan de Duivelandsestraat. Even voor half drie belt StadsTV: 'Of zo'n potvis iets voor het Natuurmuseum is en of onze directeur daarover voor de camera een en ander wil zeggen'. Jelle, Anton en ik staan al in de startblokken om naar Scheveningen te vertrekken en ik nodig de cameraploeg uit om ons te volgen. Binnen vijf minuten rijdt hun Kadett voor. Ik zoek snel kaplaarzen, diarolletjes en het waadpak bijelkaar. Met het aanbrengen van de magnetische logo's hebben we een echte NMR-bus. Nog voor half vier zijn we bij het eindpunt van lijn 12 in Den Haag. De logo's op de bus bewijzen hun nut: de politie escorteert ons tot op de duinovergang. Jelle parkeert naast de Dierenambulance. 'Daar heb je het Natuurmuseum Rotterdam al' roept een vader tegen zijn kinderen. Gelukkig hebben hagel- en natte sneeuwbuien plaatsgemaakt voor een heldere blauwe winterlucht. De wind is stormachtig uit het westnoordwesten, het kwik komt niet boven de 4 graden.

De bovenste (=zuidelijke)
potvis is door het
Natuurmuseum
Rotterdam verworven
(foto: AEROPHOTO-SCHIPHOL B.V.)

Vanaf de duinovergang zijn de potvissen nog niet te zien, ze zijn een kleine honderd meter zuidelijker aangespoeld. Beneden vanaf het strand zien we ze in het felle tegenlicht liggen, net voor de eblijn. Ze liggen nog niet droog. Lange uitlopers van de schuimige branding spoelen om de logge levenloze lichamen. Ze ademen niet meer. Ik verwachtte stevige, hoekige zeezoogdieren, maar m'n eerste indruk is die van een ingezakte slappe massa. De drie bekken hangen open. Een trieste aanblik. Ik schat de afstand tussen de middelste en de buitenste twee dieren zowel naar links als naar rechts op honderd meter. De politie heeft de plaats des onheils ruim afgezet met rood-wit lint. Dat was nog maar net gebeurd. Even tevoren danste het publiek op de kadavers. Daarbij waren zelfs gewonden gevallen en mensen in de golven terecht gekomen, aldus de agent die ons na vertoon van visitekaartjes achter de afrastering liet. Jelle hijst zich in de waadbroek, ik trek zijn laarzen aan en prop m'n schoenen in de zakken van m'n jas. Anton draagt al laarzen. De cameraman van StadsTV brengt het statief in stelling voor de meest zuidelijk gelegen potvis. De accu van z'n camera blijkt leeg en hij verdwijnt in looppas het duin over. Gewapend met een verse komt hij terug. Het interview vindt plaats: Jelle meldt dat het geraamte een plaats zal krijgen in de glazen hal van de nieuwbouw. Vanuit een Range Rover van Rijkswaterstaat heeft Jelle telefonisch contact met 'Leiden': Dekker geeft door dat de claim van Rotterdam gehonoreerd is; het Leidse zeezoogdierendepot is met drie complete skeletten al overvol. We hebben een potvis! Rond de kadavers is het een drukte van belang. Iedereen die iets met zeezoogdieren te maken heeft, of denkt te hebben, is aanwezig. Chris Smeenk, conservator zoogdieren van het Nationaal Natuurhistorisch Museum (NNM) die de bergingsactie zal gaan leiden, is eerder die middag al ter plaatse geweest. Medewerkers van Zeedierenpark Harderwijk, onder leiding van Ron Kastelein, zijn bezig om de middelste potvis van z'n speklaag te ontdoen. Ze willen verse orgaanmonsters nemen. Met behulp van de lier van een Rijkswaterstaat Range Rover trekken ze repen spek van de rug. Twee meisjes in vrolijk gekleurde regenpakken meten de

lichaamslengtes op: ze zijn alle drie zo rond de 14,5 meter lang. 'Het zijn jonge mannetjes' constateren ze. Pieter 't Hart van de Zeehonden-crèche Pieterburen rent met een hand vol scalpels tussen de kadavers heen en weer. Zij verwijderen de ogen voor onderzoek dat aan de Rijksuniversiteit Groningen plaatsvindt. Een man in een duikerspak prikt de zuidelijkste potvis lek met een lang puntmes: een dikke straal bloed spuit krachtig uit het dier. Hij tapt een paar flessen vol en beent naar het volgende slachtoffer. Het bloed blijft spuiten. In korte tijd is het zeewater dat de potvis omringt rood gekleurd. De potvissen zijn hun gratie kwijt, het zijn studieobjecten geworden. In het zand bij de openhangende onderkaak van de eerste potvis heeft (een gevoelig) iemand een verse bloem gelegd. Politie te paard veegt het door de linten gebroken nieuwsgierige publiek van het strand. Ik maak dia's bij prachtig strijklucht. Om 18.00 uur zijn we weer in het museum. Jelle klimt in de telefoon om de deal met Leiden af te maken en het bestuur van de impulsieve beslissing op de hoogte te stellen. Ik biets (met het oog op morgen) een draagbare telefoon bij Jaap van Leeuwen, zet een persbericht in elkaar en fax het rond: 'Eén potvis komt naar Rotterdam'. Om zeven uur worden we opgeschrikt door de Geest van Hoboken die met een rinkelende sleutelbos de museumtrap opkomt. Het blijkt iemand van de veiligheidsdienst te zijn: we waren vergeten de alarmcentrale te melden dat we nog aan het werk waren. Erwin Kompanje (collectiebeheerder zoogdieren) belt. We spreken de volgende ochtend om kwart voor zeven af bij het postkantoor op de Walenburgerweg.

De ploeg van vrijdag;
van links naar rechts:
Erwin Kompanje, John
Vegers en Gilbert de Vries

(foto: Kees Moeliker)

Thuis belt Radio Rijnmond en vervolgens de Vara; ze willen een interview vanaf het strand. Ik geef ze het nummer van Jaap's draagbare telefoon. De accu's liggen al op te laden.

Vrijdag 13 januari 1995

Om 8.00 uur rijdt 'de Rotterdamse ploeg' in twee blauwe Saabs door de duinen. In Den Haag hebben Erwin en ik collectieassistent John Vegers en Gilbert de Vries (ook een bekende van het museum) opgehaald. Ik loods Erwin in het donker naar de overgang. Daar ontmoeten we Chris Smeenk en Marjan Addink (ook NNM) bij een wagen van de ontbijttelevisie. We worden voorgesteld aan drie heren van de Dienst Stadsbeheer van de gemeente Den Haag en aannemingsbedrijf Dijker en Pijl die voor logistieke en materiële ondersteuning van de berging zullen zorgdragen. Ze hebben zwaar materieel ingezet. Op het strand staan shovels, kranen en grote vrachtwagens gereed voor het zware werk. Het is eb. Er hangt een typische geur die ik na vijf minuten niet meer ruik. In het ochtendgloren kiezen Erwin en ik in overleg met Smeenk de 'Rotterdamse' potvis uit. Het wordt het meest zuidelijk gestrande exemplaar. Onze ploeg, gehuld in pooloverall en oliepak, laat er geen gras over groeien. Om 8.15 uur krassen de aanzetstalen over de messen en wordt de eerste spekreep losgesneden. Warme dampen ontsnappen uit de onderliggende bloedrode spiermassa. Als Erwin de buikholte aanprijkt, weerklinkt er een explosieve knal: darmen spuiten als confetti de lucht in. Al 24 uur na de stranding zit onze potvis vol met rottingsgassen.

De koppen van alle potvissen zijn gisteravond om het nachtelijk roven van de onderkaakstanden tegen te gaan met bergen zand bedekt. Toch zijn er volgens Smeenk twee tanden van 'de middelste' verdwenen. Een bulldozerchauffeur rijdt naar zee, schept z'n shovel vol met water en gooit die leeg over de met zand bedekte kop. Na drie plenzen is de kop vrij van zand. Alle tanden zitten er nog in. M'n telefoon piept, Radio Rijnmond meldt zich: over 5 minuten ben ik direct in de uitzending. Ik geef een korte sfeerbeschrijving. Kort daarop belt de Vara. Ook de belangstelling van het publiek is

nu al groot. Met een shovel worden rondom onze potvis palen het zand in geramd. De politie spant er rood-wit lint tussen. Ook werpt men alvast een dijk op rond elke potvis om het opkomende water te keren. Ons zeiltje met spullen ligt zo ook wat veiliger. Ik maak foto's van het afspekken. Een vrachtwagen met grijper bewijst goede diensten: hij trekt de repen los en voert ze meteen af. Om tien uur verschijnt de ploeg preparateurs van het Leidse NNM. Er wordt wat gemord over onze voortvarende aanpak, maar de onmisbare flensmessen en vleeshaken (nog van de 'Willem Barendsz') worden eerlijk verdeeld. De Leidenaren beginnen aan de middelste potvis. Smeenk meldt dat Museum Natura Docet in Denekamp ook belangstelling voor een skelet heeft getoond.

Vrijdagochtend:
het afspekken is begonnen

(foto: Kees Moeliker)

Conny Vegers komt op het juiste moment met koffie, koeken en andere etenswaren. Mijn platvink cognac valt ook bij onze bewakers (de Politie Haaglanden) in de smaak. Om elf uur verschijnt Jaap van Leeuwen met z'n Hasselblad om foto's te maken. Met hem verdringen zich tientallen persfotografen rond het dampende kadaver. Gelukkig houdt de politie de menigte belangstellenden op afstand. Ik bel Jelle, rapporteer over de gang van zaken en bestel de lunch en een zuurkoolvat met alcohol om wat materiaal te kunnen conserveren. Rond het middaguur versterkt preparateur Martijn

Weber onze ploeg. Hij gaat verder met het verwijderen van vlees om de ingewanden te kunnen bereiken. Gilbert en Erwin werken samen aan het vrijprepareren van de borstvin en het schouderblad. John houdt de messen scherp; het krassende geluid van zijn geslijp wordt door alle aanwezige radioverslaggevers opgenomen. Inmiddels zwemt ook een groep mensen in witte jassen rond de kadavers. Het zijn pathologen van de Universiteit van Luik die op uitnodiging van Smeenk sectie op de potvissen uitvoeren. Hun armen zijn hygiënisch in plastic verpakt en ze dragen allemaal dezelfde plastic slagersschorten. Thierry, de Luikse leider, snijdt een paar zweren uit het verhemelte van onze potvis; ze gaan in een potje alcohol. Voor hen wordt het pas interessant als de organen bloot komen te liggen. Om 13.00 uur zijn er drie cameraploegen aan het werk. Het NOS-Journaal filmt onze ploeg. Het publiek joelt als met vereende krachten de penis uit de buik getrokken wordt. Het lid meet anderhalve meter.

Om 13.30 uur verschijnt Jelle met verse koffie, proviand en het zuurkoolvat. Gerard Peters, bestuursvoorzitter, is meegekomen. Helaas breekt om twee uur de dijk die ons kadaver omringt. De zee neemt de potvis even terug. We slepen ons zeiltje met spullen hoger het strand op. De shovel brengt ons het schouderblad en de borstvin na. Erwin, John en Marcel prepareren onder grote publieke belangstelling het bot uit de vin. John prikt Marcel daarbij in z'n hand. Hij wordt bloedend per politiejeep naar het ziekenhuis afgevoerd: nog nooit werd iemand zo snel verbonden. De kadaverlucht waarmee Marcel was vergeven, werd in het ziekenhuis kennelijk niet gewaardeerd. Met z'n hand in het verband hervat hij opgewekt de snijwerkzaamheden.

De andere twee potvissen blijken toch iets hoger op het strand te liggen. De Leidse preparateurs kunnen langer doorwerken, bijna niet gehinderd door het opkomende water. Inmiddels heeft preparateur Aart Walen, die 's morgens via mijn telefoon de derde potvis claimde voor 'een buitenlandse belangstellende', ook een ploeg snij-

ders aan het werk. Als het tij keert regel ik met Ton Ruygrok van aannemingsbedrijf Dijkers en Pijl dat onze potvis hoger op het strand gesleept wordt. Ze brengen een zware kraan en een shovel in stelling. Er gaan staalkabels om de staart die bij de eerste trekactie breken zonder dat er beweging in het kadaver komt. Bij de tweede poging leggen ze zware kettingen om de staart. Ik hoor de wervels kraken. Toch komt de potvis langzaam in beweging. Morgen zullen we weinig of geen last van de vloed hebben. Bij schemer staken we het flenzen. De kop wordt weer netjes met zand afgedekt. De onderkaak van de middelste potvis is los van de schedel, de Leidenaren nemen hem mee naar het NNM. Bij een Haagse sigarenboer koop ik alle kranten in tweevoud. Erwin blijft in z'n Saab zitten, hij zou de lucht in het winkeltje al te zeer verzieken. Thuis krijg ik ook te horen dat ik stink. Ik word geacht m'n kleren onderaan de trap achter te laten. Zelfs m'n camera moet gelucht worden.

**Hoogwater vrijdagmiddag:
de zee neemt
de potvis even terug**
(foto: Kees Moeliker)

**Vrijdagmiddag:
de potvis wordt hoger op
het strand getrokken**
(foto: Kees Moeliker)

Zaterdag 14 januari 1995

Om half elf samen met Jelle op het strand. Onze ploeg is vanwege het weekend spontaan aangevuld met extra vrijwilligers: collectiebeheerder kreeftachtigen Frans Slieker, collectiebeheerder vissen Frans de Jong (met zijn vriendin Justa Verschuren) en preparateur John Gerritsen die in 1979 bij de berging van de potvis van Egmond betrokken was.

Collectiebeheerder zoogdieren Erwin Kompanje en zijn assistent John Vegers zijn ook weer aanwezig. De heren gaan vandaag gekleed in groene waadpakken. Geen luxe want de borstholte is vrijgeprepareerd en het weefsel al behoorlijk verpapt tot een (nog steeds warme!) stinkende brei. Kompanje en Gerritsen staan er al tot ver over hun knieën in: ze prepareren de enorme ribben los van de ruggegraat. De Jong trekt met een lange vleeshaak de hompen vlees uit het

karkas. Ook Reumer heeft een vleeshaak ter hand genomen. Slieker is fanatiek bezig de schedel van de romp te scheiden. Hij geeft z'n mes aan Vegers en grapt: 'daar kan ik op m'n blote reet mee naar Keulen'. Vegers slijpt en zal de rest van de dag blijven slijpen. Hij heeft net een agent op een crossmotor voor een paar slijpstenen ('zes voor een geeltje') naar de Haagse markt gestuurd.

De Jong heeft een handje wormen in de darmen aangetroffen en vraagt of ik 'die rakkers even op sap wil zetten'. De maag van het dier blijkt volkomen leeg te zijn. Volgens Kompanje komt dat vaker voor bij gestrande zeezoogdieren.

Misschien braken ze in hun doodsstrijd alles uit. Later vindt Kompanje verteerde inktvisresten in de slokdarm. Dat wijst inderdaad op kotsen. Ik conserveer de stinkende brei in een pot alcohol. Smeenk meldt dat er een bekkenbeen van de middelste potvis zoek is, het is niet in het kadaver aangetroffen. Collectiebeheerder vlinders Ruud Vis, die ik 's morgens belde met het verzoek video-opnamen te maken, arriveert om 13.00 uur samen met zijn vrouw Maris. Hij zeult een zwaar aggregaat met zich mee. Na wat gepruts met stekkers en verlengsnoeren draait z'n camera. Ook onze tentoonstelling-ontwerpers René van Raalte en Mathilde de Graaff komen polshoogte nemen. Gerard Peters is er ook. Hij maakt foto's.

De andere twee potvissen worden ook voortvarend gesloopt. Het Leidse team werkt verder aan de middelste ten behoeve van Natura Docet. Ze hebben de kop los en zijn net als wij bezig met het verwijderen van de ingewanden. Aart Walen heeft versterking gekregen van zijn broer Christiaan die voor het Fries Natuurmuseum de Amelandse potvis van afgelopen november klein sneed. Nog steeds gaat het gerucht dat hun team de derde potvis voor export naar Japan gereed maakt. Chris Smeenk voert hierover via mijn telefoon koortsachtig overleg met zijn achterban in Leiden. De Luikse pathologen zijn er ook weer, gekleed in smetteloos witte jassen. Zij hebben het druk met het nemen van orgaan-monsters. Nieuwkomer in het potviscircus is de Schotse veterinaire Alastair MacDonald die, toevallig op het continent, deze

Frans de Jong met zijn onafscheidelijke vleeshaak

(foto: Gerard Peters)

Zaterdag: Erwin Kompanje en rechts Frans Slieker scheiden de kop van de romp

(foto: Gerard Peters)

'de Rotterdamse potvisploeg'
 van zaterdag; van links naar
 rechts: (staand) Frans
 Slieker, Erwin Kompanje,
 John Vegers, Kees Moeliker,
 wijkagent J.G. Jansen en
 Justa Verschuren;
 (zittend) John Gerritsen,
 Jelle Reumer en
 Frans de Jong
 (foto: Gerard Peters)

buitenkans niet wilde missen. Hij heeft speciale belangstelling voor zeezoogdierharten en kan hier z'n hart ophalen. Onze potvis is inmiddels van z'n longen ontdaan. Hierdoor is een vreselijke plas derrie ontstaan. Het geelachtige weefsel van het hart is bloot komen te liggen. Erwin snijdt routineus de aan- en afvoerende bloedvaten los; ze hebben een diameter als van regenpijpen. Thierry en Alastair staan er kniediep in de rottende weefselbagger met hun neus boven op. Met z'n drieën tillen we het orgaan uit het karkas. De Jong sleept het met z'n onafscheidelijke vleeshaak richting publiek. Men kijkt geïnteresseerd toe hoe de twee dierenartsen het aan een nader onderzoek onderwerpen. Ze bevoelen de kleppen en volgen de loop van de bloedvaten: 'it looks healthy' is de voorlopige diagnose van Alastair. Thierry peutert met een pincet een stukje ongerechtigheid van een hartklep; een assistente stopt het in een potje met alcohol. Marjan Addink noteert wie wat bemonstert. 'Hebben jullie het spuitgat al gevonden?' Slieker schudt het hoofd: 'daarvoor moet het kring eerst gedraaid worden'. Hij heeft zich de mouwen van zijn (ooit hagelwitte) trui laten afsnijden, ze waren doordrenkt met bloed, vet en andere muk. Tijdens hoogwater gunt men zich een korte pauze. Conny Vegers schept erwtensoen en Leo Hofland van de Haagse dienst Stadsbeheer rijdt langs met broodjes kroket.

De shovels rijden af en aan om het slachtafval af te voeren. De ondersteuning van de gemeente Den Haag (die verantwoordelijk is voor het schoonhouden van het strand) is perfect. Vrijgeprepareerde skeletdelen worden door Dijkers en Pijl afgevoerd naar een door honden bewaakt haventerrein in Scheveningen. Aan het eind van de dag is de rechterflank van onze potvis ontdaan van spek, orgaan- en ander weefsel, borstvin, schouderblad, ribben en een enkele wervel. De onderkaak zit nog steeds aan de schedel. Smeek zegt toe dat zijn preparateurs morgen 'Rotterdam helpen afmaken'. Voordat de shovel de kop weer onder het zand begraaft, snijden Erwin en ik nog wat stukken huid met de littekens van octopus-tentakels los. Ook gaan er wat repen spek in het zuurkoolvat. Van Deinse moet vroeger ook zo te werk gegaan zijn. De politiejeep brengt ons met bagage tot op de duinovergang. Even overwegen we gezamenlijk ergens een pizza te gaan schuiven, maar dat willen de ergste stinkers onder ons hun medemens niet aandoen. Later vernam ik dat sommige snijders die avond tot twee keer toe terug onder de douche gestuurd werden. Ik rij met Jelle terug naar Rotterdam. We halen in het museum een nieuwe voorraad alcohol en verzamelpotten voor morgen en brengen het verzamelde weefsel, de wormen en de inktvisbrei in veiligheid.

Zondag 15 januari 1995

Om half negen zijn we weer op weg. Niet alleen in mijn kleren maar ook in de bus van Jelle hangt de ondefinieerbare potvislucht. In tegenstelling tot gisteren is het vandaag grauw en regenachtig. Op het strand is het al een drukte van belang. Er zijn grote containers bij de drie potvissen (of wat er van over is) geplaatst: een witte voor 'Rotterdam', een blauwe voor 'Denekamp' en een zwarte voor 'Japan'. Een deel van de Leidse ploeg is bezig de wervelstukken compleet met ribben in de blauwe container te takelen. Die enorme skeletdelen doen me denken aan het ribstuk dat de auto van Fred Flintstone altijd deed kantelen. De rest van de Leidse preparateurs heeft onze onderkaak ter hand genomen. Het omliggende weefsel is zeer pezig en daardoor lastig te snijden. De hulp van kranen is onmisbaar. Ook onze vrijwilligers arriveren: Sliker, de Jong, Vegers en De Vries (met zijn twee zonen). Zij beginnen met het afspekken van de schedel. Gilbert de Vries boort daarbij het 'spermacetiorgaan' aan: de warme witte olie gutst met golven tegelijk uit de kop en stolt vrijwel direct tot een kaarsvetachtige substantie. Sliker en de Jong tappen een paar emmertjes en komen daarbij zelf ook onder het vet te zitten. De onderkaak is inmiddels los. Hij is brandschoon uit de strijd gekomen met twee rijen van 18 tanden. De kraan deponeert de kaak dichtbij het publiek. Sliker, de Jong en Reumer moeten wegens sociale verplichtingen in het begin van de middag afhaken en keren huiswaarts. Kompanje verschijnt (onverwacht) vrijwel gelijktijdig met het vertrek van de anderen ten tonele. In eendrachtige samenwerking werken Rotterdam en Leiden aan het vrijprepareren van de wervelkolom. De stinkende vleesmassa waarin het restant van het skelet ligt, wordt al snel 'het waterbed' genoemd. Men kan zich nauwelijks in de deinende drab staande houden. Met behulp van de kraan is het werk evenwel snel gedaan. Alles wordt keurig in de witte container getakeld. Kompanje en de Vries graven naar de los in het weefsel liggende bekenbeenderen. Na enig zoeken komen ze boven. Ik verpak ze in plastic en leg ze in het gele containertje dat Ton Ruygrok (Dijkers en Pijl) als schuilplaats tegen de regen voor ons heeft neer-

gezet. De overgebleven linkerflank en de daarmee verbonden staartvin wordt met twee grijpers in een afvalcontainer gegooid. Dan rest er plotseling niets anders meer dan de kop met daar nog aan vast de linker schouderflap met de borstvin en het schouderblad. Kompanje snijdt de enig zichtbare rudimentaire tand uit de bovenkaak. Daarmee zit het werk voor onze ploeg erop. Ze gaan naar huis. Smeenk meldt dat het vermiste bekkenbot 'in Pieterburen is aangespoeld'. Ik spreek met hem af dat zijn preparateurs morgen het schoonsnijden en afvoeren van de schedel ter hand zullen nemen. Onze onderkaak gaat vandaag al mee naar Leiden. Onverwacht komt Gerard Peters kijken. Hij is onder de indruk van het verrichte werk: 'gisteren lag er nog een potvis'. Vanaf het strand bel ik om 16.45 uur Jelle: 'het zit erop voor vandaag'. Hij komt me halen. Met een flinke vracht aan spermaceti, spekrepen en de bekkenbotten rijden we naar Rotterdam.

Zaterdagochtend:
er druipt al spermaceti
uit een 'litteken' in de kop
(foto: Gerard Peters)

Maandag 16 januari 1995

Jelle en Anton hebben overleg in de bouwkeet. Men is enthousiast over het skelet. De kop zal in de richting van het Museumpark gaan wijzen. Wel moeten de ijzeren balken in het dak van de hal verstevigd worden. ABT-Delft gaat uitrekenen hoe stevig. De moeilijkheid is dat niemand precies weet hoeveel een potvisgeraamte weegt. Om half een ben ik door de stapel achterstallig bureauwerk en rij ik naar Scheveningen. Het is er minder druk dan de afgelopen dagen. De

Leidse preparateurs zijn samen met het team van Aart Walen bezig om de grote bult (het spermacetiorgaan) van de derde schedel te slopen. De schedel van Denekamp is al schoon. Het valt niet mee, maar de schedel komt onbeschadigd uit de strijd. Het strand is bezaaid met de gestolde olie. Aan het eind van de middag verplaatst het werk zich naar 'Rotterdam'. Kees van der Blom en Duncan Reeder verwijderden met behulp van twee shovels de schouderflap die nog aan de kop vastzit. Ze halen de borstvin er vanaf en stellen ook het schouderblad veilig. Daarna houden de Leidenaren het voor gezien. Morgen de rest. Op de terugweg geef ik de diarollen af bij Quality Color. 's Avonds bestuursvergadering. De foto's van Gerard zijn prachtig, er zit een goede groepsfoto bij.

Dinsdag 17 januari 1995

Om half twaalf ter plaatse. Onze schedel is weg. Er staan nog een paar bakken met 'slachtafval'. Afgezien van rupsbandsporen en een vettige

vloedlijn lijkt het alsof er niets aan de hand is geweest. Ton Ruygrok vertelt dat ze net met de laatste schedel naar het terrein van Blansjaar in het havengebied van Scheveningen zijn gereden. Hij legt uit waar het is, 'maar je ruikt het vanzelf'. Ik ruik eigenlijk niets meer na vijf dagen tussen potvissen. Op het haventerrein zijn vier Leidse preparateurs twee containers aan het afvullen met de schedels. Wit voor Rotterdam, blauw voor Denekamp. Beide containers gaan naar het museum aan de Raamsteeg en zullen daar gemacereerd worden. Het derde skelet wordt door Walen zelf geprepareerd. Kees van der Blom en zijn collega's gaan secuur te werk; ons skelet is bij hun in goede handen. Ze plaatsen de schedels voorzichtig tussen de wervels en ribben op grote autobanden. Men waakt voor verwisseling. Leo Hofland van de dienst Stadsbeheer komt (voor het laatst) langs met koffie en broodjes kroket. Ik krijg een prachtige foto van hem: de drie potvissen in de ochtend van 12 januari, in de branding, zonder mensen, zonder messen, zonder bloed.

Drie potvissen,
donderdagochtend
12 januari 1995
(foto: Leo Hofland)

